TAULES

per

Ferran Lagarda i Mata

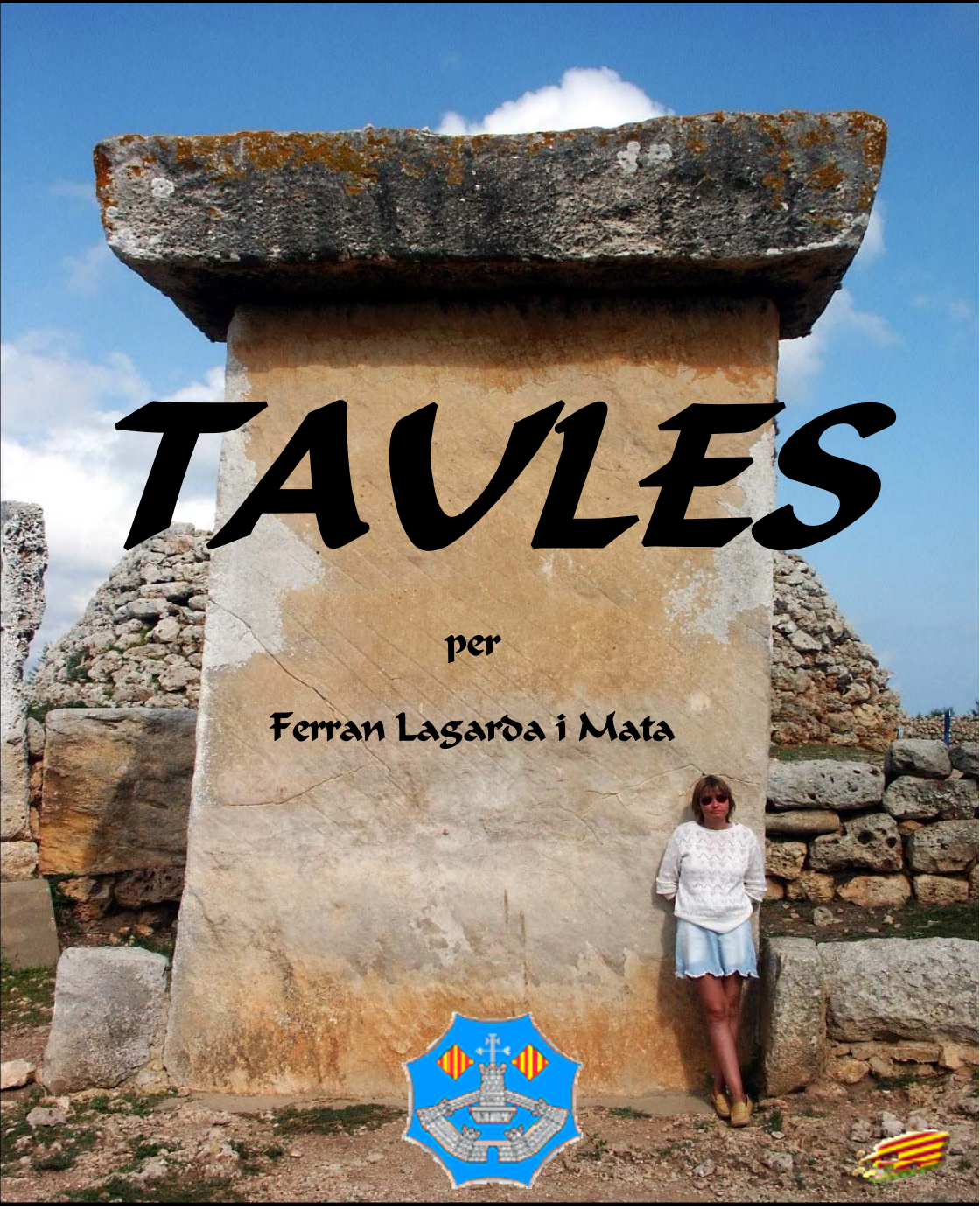

arqueoguia.com

1

Lagarda Mata, Ferran
Taules / Ferran Lagarda Mata.-
Zaragoza: Ferran Lagarda Mata Editor,
dl Z-977-2004.- 72 p. : 96 il.; 21 cm.-
(arqueoguia.com; 1)
ISBN: 84-933575-1-0

1. Taules 2. Menorca
902 (903) (946.032)

Text: Ferran Lagarda i Mata
Fotografies i Gràfics: Ferran Lagarda i Mata
Edita: Ferran Lagarda Mata – Editor
Tel./Fax: 976 53 64 85
E-mail arqueologia@menorca.es
© Ferran Lagarda i Mata
Primera Edició: Saragossa, març 2004
ISBN: 84-933575-1-0
Dipòsit Legal: Z-977-2004

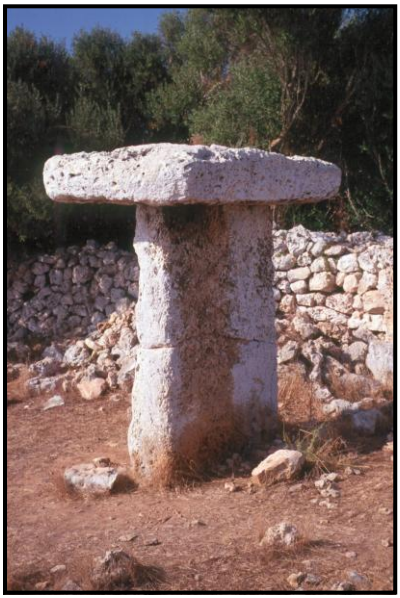

Torre Trencada

La "taula" és un dels monuments protohistòrics més característics de l'illa de Menorca, únic lloc on és coneguda.

Es tracta d'un conjunt de dues enormes lloses col·locades formant una T de gran alçada (de fins més de 4 m en alguns casos) que sembla haver constituït l'element més important de l'àrea sagrada dels diferents poblats talaiòtics coneguts, potser en relació amb un culte taurolàtric (recorda el cap d'un brau i als peus de la de "Torralba d'en Salord" es va trobar un petit toro de bronze), un culte a la fertilitat (representaria el sexe femení –car, de fet, algunes presenten la pilastra marcadament triangular o trapezoïdal-), un culte astral (semblen haver-se descobert algunes orientacions cap a determinats estels d'alguns dels elements que les composen o composen els seus recintes) o amb una possible funcionalitat de deixar descarnar els cadàvers abans d'enterrar-los.

La llosa vertical, o "pedra-suport", acostuma a presentar la cara frontal i les laterals molt treballades, mentre que la posterior té a vegades un sortint a manera de nervi que deuria servir per a ajudar a aguantar la llosa superior (les "taules" sense aquest nervi tenen sovint la "pedra-suport" trencada o esquerdada).

La llosa suportada, o "pedra-capitell", acostuma a tenir les seves arestes inferiors de dimensions més reduïdes que les superiors, donant forma a una mena de tronc de piràmide invertit, i freqüentment presenta un "rebaix" de forma rectangular a la cara de sota, que devia servir per assegurar-la damunt la "pedra-suport".

Al voltant de tota "taula", trobem sempre un recinte de forma absidal, i façana més o menys còncava, amb pilastres o columnes, coronades amb capitells i de dimensions molt més reduïdes que les de la "pedra-suport" (amb l'excepció sovint de la que es troba immediatament a l'oest d'aquesta, que pot arribar a ser tan gran com la taula mateixa), encastades en els murs. La porta presenta habitualment un esglaó i alguns buits quadrats o rectangulars en els murs fan pensar en petits altars, nínxols per a imatges o llocs per a dipositar ofrenes. Completen el conjunt les restes d'algunes fogueres, probablement cerimonials, de vegades alguna cisterna i sovint un pilar de secció quadrangular situat prop de la "taula" i unit a ella mitjançant lloses mig enterrades (un "sexe masculí"?).

La troballa de petites figuretes de bronze, algunes d'elles importades (com la del déu egipci Imhotep, apareguda en el recinte de la taula de "Torre d'en Gaumés"), sembla recolzar la funcionalitat cultual del conjunt, sense descartar del tot una utilitat més "pràctica", com l'abans esmentada relacionada amb l'enterrament. D'altres, però, creuen que la "taula" només és un pilar central que suportava el sostre de l'edifici, malgrat que no neguen el caràcter religiós d'aquest.

Dibuix: Felipe Sánchez-Cuenca Alomar

Bellaventura

LOCALITZACIÓ: Prop del camí rural asfaltat que des de Ciutadella du a Cala Macarella. A mà esquerra, un cop passat Sant Joan de Missa. Darrera mateix de la casa amb el seu nom.

TERME MUNICIPAL: Ciutadella.

DESCRIPCIÓ: És l'única la porta del recinte de la qual (un recinte en forma de ferradura amb façana rectilínia, més convexa que còncava) conserva *in situ* la llinda.

La pedra-suport sembla haver estat violentament escapçada i la pedra-capitell es troba, trencada en dos trossos, recolzada en ella als seus peus.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,40-2,47 m.**
- **Amplada: 1,40-1,50 m.**
- **Gruix: 0,53-0,60 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 2,15 m.**
- **Amplada: 1,00 m.**
- **Gruix: 0,40 m.**

CRONOLOGIA: Ben pocs són els monuments d'aquest tipus on una excavació arqueològica en tota regla i un bon ús del ^{14}C han permès aproximar-nos a la seva data de construcció o de "funcionament", raó sens dubte per la qual existeixen dues teories enfrontades pel que fa a la seva aparició: la liderada per Ll. Plantalamor, Director del Museu de Menorca, que la situen cap el final del Talaiòtic I (1500/1400-1000 a.C.) i la més estesa, recolzada, entre d'altres. per M. Fernández-Miranda, que les creuen més recents, del Talaiòtic III (800-450 a.C.), data amb la qual estem personalment més d'acord i que utilitzarem en aquesta guia quan no disposem de millors indicis.

MONUMENTS PROPERS: El poblat de "Son Catlar", el més gran del sector occidental de l'illa, localitzat sobre el camí rural que porta a la platja de l'Arenal de Son Saura, el qual surt de l'esmentat que va a Cala Macarella, però abans d'arribar a Sant Joan de Missa.

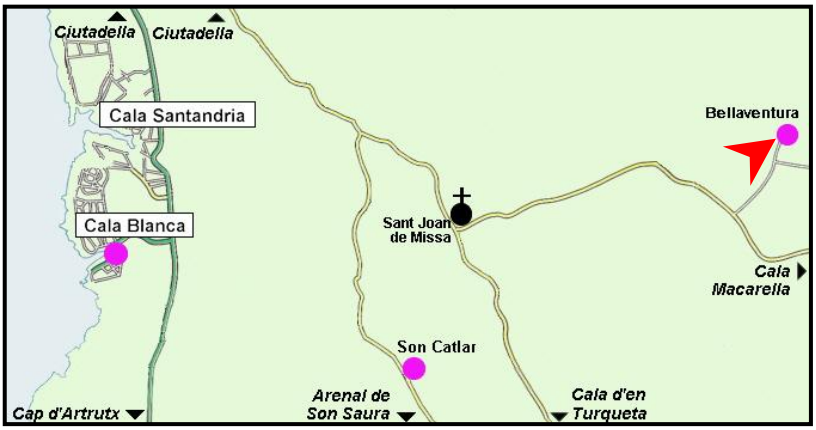

Bellaventura

Binicodrell Nou

Binicodrell Nou

LOCALITZACIÓ: A 10 m de la carretera de Ferreries a Es Migjorn Gran (Me-20), una mica abans d'arribar a aquesta última població (km 5,5). Allí on la carretera s'enfonsa en un tall artificial del terreny que presenta dues portelles metàl·liques, encarades, a banda i banda. Si obriu la de la dreta i entreu al camp la veureu de seguida.

TERME MUNICIPAL: Es Migjorn Gran.

DESCRIPCIÓ: Només conserva la pedra-suport, actualment adossada a una paret seca i amb una estranya inscripció ben visible, un tros del capitell, a terra, i alguns vestigis del recinte.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,45-2,55 m.**
- **Amplada: 2,20-2,25 m.**
- **Gruix: 0,45 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 3,00 m (?).**
- **Amplada: 1,35 m.**
- **Gruix: 0,55 m (?).**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>. La inscripció, transcrita de moltes i diferents maneres pels diversos investigadors que l'han estudiada (TON(I)FA, TON(I)FA(RE), TONI FARRE, POLITA, TO(R)LIFA(RA)...), és, però, molt posterior, de l'Edat Mitjana.

MONUMENTS PROPERS: Monument esglaonat i talaiot de "Binicodrell" (al camí del cementiri d'Es Migjorn Gran).

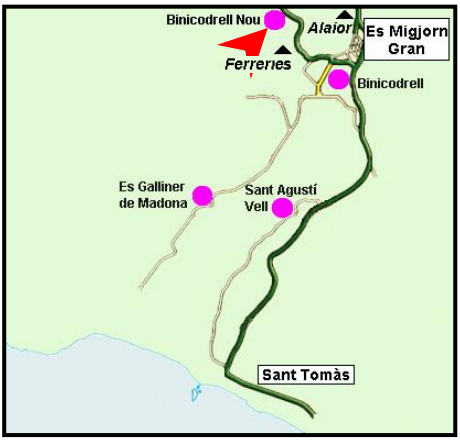

Binimassó

LOCALITZACIÓ: Enmig d'un camp als peus del talaiot de Binicalsitx, ben visible a la dreta de la carretera de Ferreries a Cala Galdana (Me-22) quan estem gairebé a mig camí entre aquella població i el mar (sobre el km 2,5, pel camí de Son Triay Nou).

TERME MUNICIPAL: Ferreries.

DESCRIPCIÓ: Només conserva la pedra-suport i una part del recinte, molt deteriorat.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,65 m.**
- **Amplada: 2,00-2,05 m.**
- **Gruix: 0,47-0,50 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: Quatre talaiots, entre ells l'esmentat de Binicalsitx.

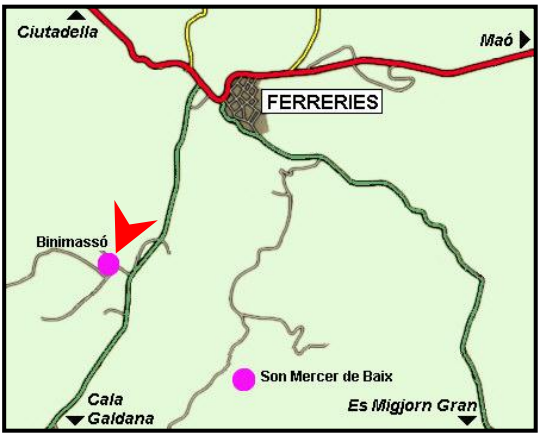

Binimassó

Binissafullet Nou

Binissafullet Nou

LOCALITZACIÓ: A la carretera de Sant Lluís a Cala Binisafúller (Me-10), just allí on gira bruscament cap al sud.

TERME MUNICIPAL: Sant Lluís.

DESCRIPCIÓ: Va aparèixer caiguda en la excavació del poblat i ha estat restaurada. És de dimensions reduïdes, mostrant la pedra-capitell el típic rebaix que facilitava el seu equilibri damunt la pedra-suport, la qual s'aixecava al damunt d'una altra pedra. El recinte que l'envoltava està molt malmès.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 3,03 m.**
- **Amplada: 1,16 m.**
- **Gruix: 0,41 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 1,95 m.**
- **Amplada: 0,88 m.**
- **Gruix: 0,45-0,47 m.**

CRONOLOGIA: Sembla que el poblat va ésser construït en el Talaiòtic IV (450-123 a.C.), perdurant la seva ocupació fins a l'època musulmana.

MONUMENTS PROPERS: Al costat mateix, trobem un "talaiot" en no massa bon estat de conservació, i, al voltant d'aquest, una sèrie d'estructures, amb alguna petita cavitat subterrània, que constituïen sens dubte la base de les cases i dels magatzems del poblat.

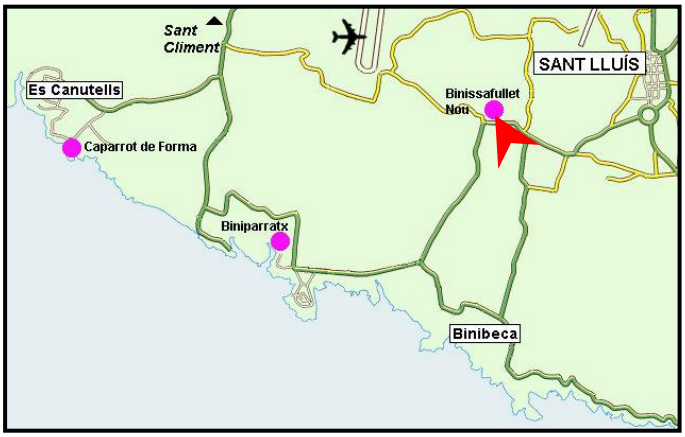

Sa Comerma

LOCALITZACIÓ: La taula de Sa Comerma de Sa Garita és a uns 75 m del sepulcre megalític de "Ses Roques Llises" i a uns 800 del poblat talaiòtic de "Torre d'en Gaumés", a l'esquerra del camí de sorra en que es converteix la pista asfaltada que mena a aquest, des del km 2,5 de la carretera d'Alaior a Son Bou, un cop hi arriba.

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: Mig amagada per la vegetació i el pedruscall, només resulta visible la pedra-capitell i la part superior de la pedra-suport.

DIMENSIONS:

Pedra-suport (part visible):

- **Alçada: 1,30 m.**
- **Amplada: 1,05 m.**
- **Gruix: 0,30 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 1,65-1,80 m.**
- **Amplada: 0,75-0,85 m.**
- **Gruix: 0,45 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: A tocar es troba l'estrany monument (per a alguns, una enorme "sala hipòstila") que li dóna nom, un conjunt de "portals" més o menys en línia amb enormes llindes suportades per pilastres poli i monolítiques.

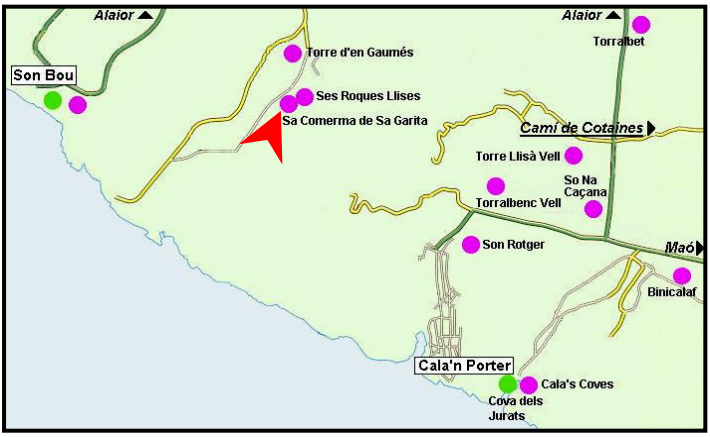

Sant Agustí Vell

LOCALITZACIÓ: A la dreta del camí que du al poblat on es troba des del km 8,5 de la carretera a Sant Adeodat (Me-18), un cop sobrepassades les principals estructures visibles d'aquell (el camí continua, de fet, cap al "lloc" de "Sant Adeodat", que és el que dóna nom a les platges).

TERME MUNICIPAL: Es Migjorn Gran.

DESCRIPCIÓ: Només resta al seu lloc la pilastra, la pedra-suport, al voltant de la qual veiem altres restes: un pilar de grandària més petita, també dempeus, a un costat i un gros bloc, potser part de la pedra-capitell, caigut al terra.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,05-2,20 m.**
- **Amplada: 1,00-1,24 m.**
- **Gruix: 0,24-0,36 m.**

CRONOLOGIA: La ocupació del poblat sembla documentada entre, almenys, el 1500 a.C. (finals del període Pretalaiòtic) i el 600 a.C. (Talaiòtic III).

MONUMENTS PROPERS: La resta de les estructures del poblat, entre les quals destaca el que sembla una segona taula (la de la fotografia gran d'aquí a la dreta), molt a prop del talaiot principal, amb una pedra-suport mol malmesa per l'erosió i una pedra-capitell *in situ*.

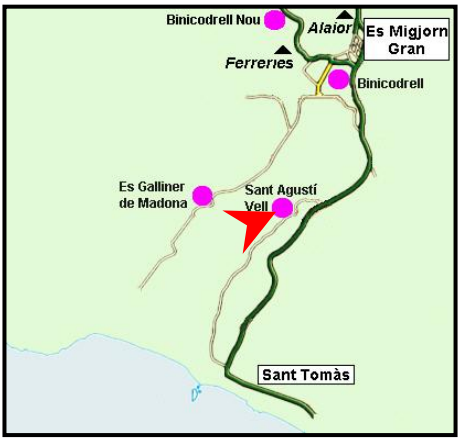

Sant Agustí Vell
(possible 2a. Taula)

Sa Torreta de Tramuntana

Sa Torreta

LOCALITZACIÓ: La taula de Sa Torreta de Tramuntana és l'única que es coneix bé a la costa nord de l'illa, encara que hi ha referències d'una altra al "Cap de Cavalleria" (sembla que caiguda).

Es troba en un poblat situat al costat de la casa anomenada "Torre Blanca", a la qual s'arriba agafant la carretera que du al "Cap de Favaritx" (camí rural Cf-1) per desviar-se a la dreta per la primera pista asfaltada que es troba. Quan aquesta gira sobtadament cap al sud, s'ha de girar cap el nord (a l'esquerra) i seguir el camí que allí comença.

TERME MUNICIPAL: Maó.

DESCRIPCIÓ: La pedra-suport, més estreta per baix que per dalt, sembla que es troba clavada a la roca i subjectada pels costats per dues pedres. A la cara posterior té un nervi vertical no massa gruixut.

La pedra-capitell, de forma lleugerament troncopiramidal, està una mica deteriorada.

El recinte té planta de ferradura, amb la façana recta o molt lleugerament còncava. L'interior és polilobular, amb unes pilastres monolítiques que delimiten una sèrie de petites cambres semicirculars. S'entra per damunt d'una llosa en posició vertical apaïsada sobre la qual n'hi ha una altra d'horitzontal i després s'han de baixar tres o quatre esglaons.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 3,70 m.**
- **Amplada: 1,70-1,85 m.**
- **Gruix: 0,40-0,50 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 2,40-2,75 m.**
- **Amplada: 1,00-1,10 m.**
- **Gruix: 0,60 m.**

CRONOLOGIA: **Talaiòtic III (800-450 a.C.)** *<v. Bellaventura>*.

MONUMENTS PROPERS: **Els elements principals del poblat són un "monument esglaonat" i el propi "recinte de la taula", al voltant dels quals es veuen les restes de diverses construccions, entre les quals s'endevina alguna casa. Molt a prop hi ha també una "naveta".**

So Na Caçana Est

LOCALITZACIÓ: Forma part d'un conjunt monumental, probablement un santuari, que es troba a la dreta de la carretera que va d'Alaior a Cala'n Porter, molt a prop de l'encreuament amb la que, des de Maó, mena a la mateixa cala.

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: Trencada. De la pedra-suport només en queda la part inferior *in situ*. La pedra-capitell està a terra, a tocar.

El recinte que l'envolta és de planta rectangular, té una porta d'accés al centre de la façana, amb brancals monolítics i un esglaó, i les parets mostren pilars monolítics i grans lloses col·locades de cantell.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: (?).**
- **Amplada: 1,53 m.**
- **Gruix: 0,46 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 2,25-2,46 m.**
- **Amplada: 0,91-1,19 m.**
- **Gruix: 0,38-0,39 m.**

CRONOLOGIA: Sembla que l'hipogeu funerari que es troba sota el Monument 3 del conjunt monumental va ésser excavat pels voltants del 1500 a.C. (Pretalaiòtic-Talaiòtic I), que en el segle X a.C. l'àrea ja estava ocupada per un santuari a ple rendiment i que aquest va anar perdent la seva funció a partir del 200 a.C. (Talaiòtic IV), encara que posteriorment el lloc va ésser reutilitzat com a zona d'hàbitat fins al segle IV d.C.

MONUMENTS PROPERS: El conjunt està format per uns 10 monuments, entre els quals destaquen dos recintes de "taula" (Monuments 2 i 5), una espècie de "talaiot" quadrat amb façana còncava i absis (Monument 4) i una casa (Monument 3). Algunes de les construccions estan molt degradades i no han estat del tot excavades.

A 1 km, hi ha el conjunt talaiòtic de "Torre Llisà Vell" i, a 3, la "necròpolis d'hipogeus" de "Cala's Coves". Sobre la mateixa carretera, però molt més a prop d'Alaior, hi ha el poblat de "Torralba d'en Salord" i la "naveta" de "Torralbet".

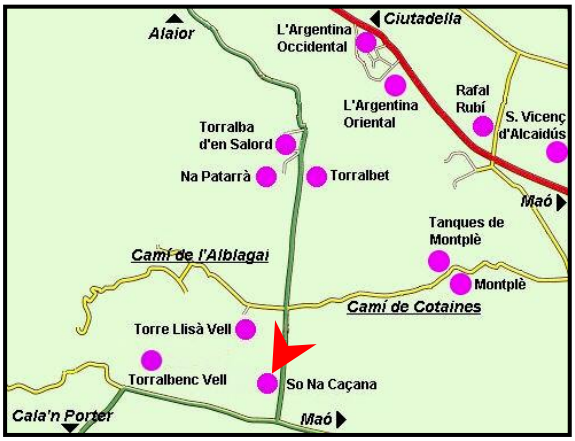

So Na Caçana Oest

LOCALITZACIÓ: Forma part del mateix conjunt monumental, probablement un santuari, que So Na Caçana Est (a la dreta de la carretera que va d'Alaior a Cala'n Porter, molt a prop de l'encreuament amb la que, des de Maó, mena a la mateixa cala).

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: La pedra-capitell ha desaparegut. La pedra-suport és de secció rectangular, té adossada una altra llosa al darrera i dues pedres més petites, ambdues ben treballades, l'ajuden a sostenir-se pels costats (està encaixada entre les dues).

El recinte, força ben conservat, és de planta semicircular i façana recta o molt lleugerament còncava, amb una porta de brancals monolítics i esglaó. El parament interior, tant del recinte principal com del corredor que és originat pels potents murs de la façana, mostra diferents "capelletes" o "nínxols"; també s'hi troben els habituals pilars monolítics, amb capitell, encastats o adossats a la paret, i el pilar exempt a la dreta de la pilastra central.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,82 m.**
- **Amplada: 1,16 m.**
- **Gruix: 0,30 m.**

CRONOLOGIA: Tal com dèiem, sembla que pels voltants del 1500 a.C. (Pretalaiòtic-Talaiòtic I) l'àrea estava ocupada per una necròpolis d'hipogeus que va ésser substituïda cap al segle X per un santuari que va funcionar, amb alguna irregularitat, fins al 200 a.C. (Talaiòtic IV), moment en que va entrar en decadència i va passar a ésser reutilitzat com a lloc d'hàbitat. En el monument que ens ocupa, però, sembla que encara s'hi celebraven ritus durant el canvi d'era.

MONUMENTS PROPERS: El conjunt està format per uns 10 monuments, entre els quals destaquen els dos recintes de "taula", una espècie de "talaiot" quadrat amb façana còncava i absis i una casa.

A 1 km, hi ha el conjunt talaiòtic de "Torre Llisà Vell" i, a 3, la "necròpolis d'hipogeus" de "Cala's Coves". Sobre la mateixa carretera, però molt més a prop d'Alaior, hi ha el poblat de "Torralba d'en Salord" i la "naveta" de "Torralbet".

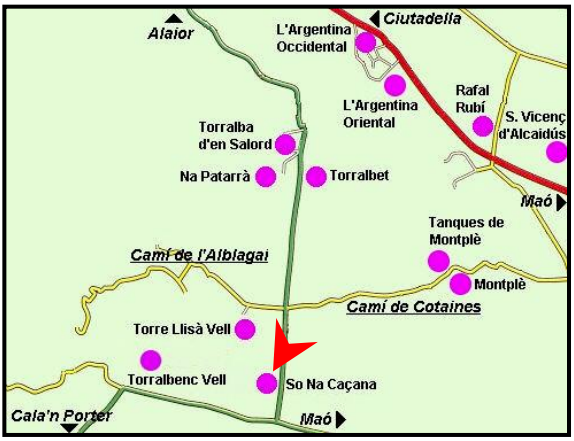

So Na Caçana Oest

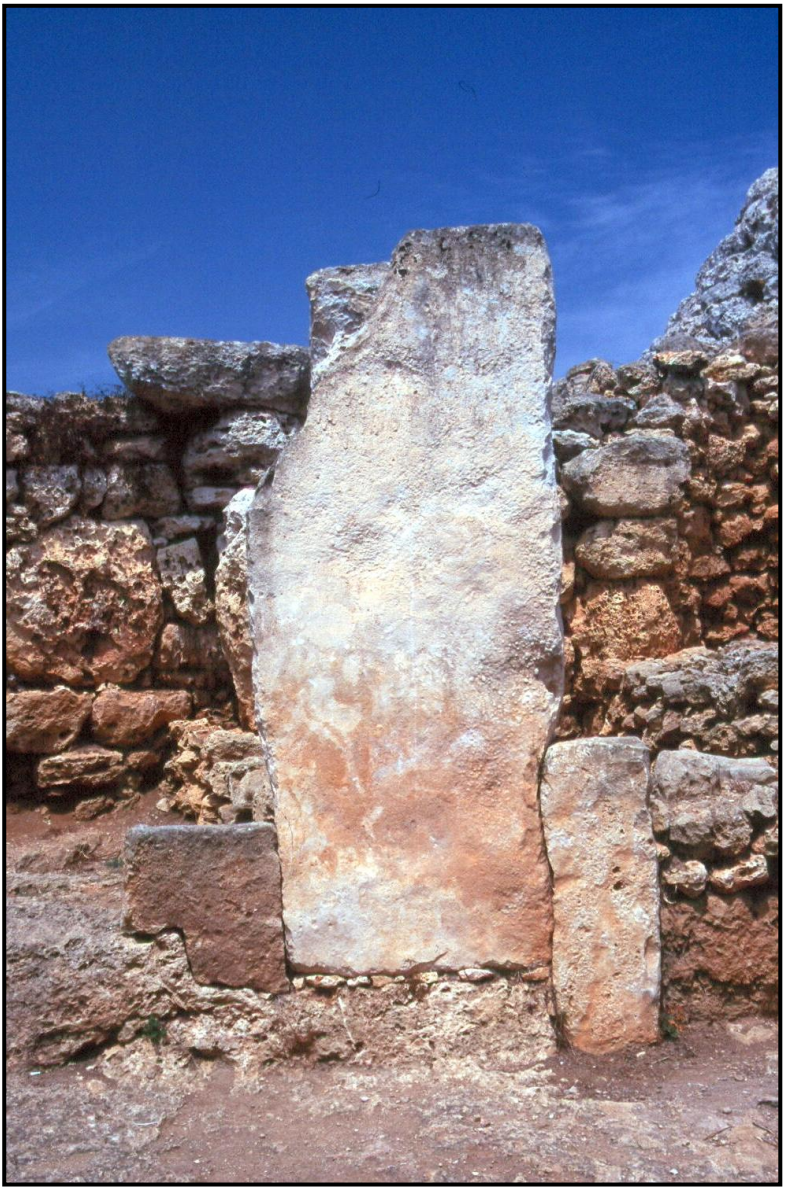

So Na Caçana Oest

Son Bernardí

LOCALITZACIÓ: Al nord de les cases del lloc amb aquest nom, al qual s'arriba per un camí asfaltat ("Camí de Son Escudero") que surt de la ronda de Ciutadella (RC-1), a l'esquerra anant en direcció a Maó.

TERME MUNICIPAL: Ciutadella.

DESCRIPCIÓ: Hochsieder i Knösel, "Les Taules de Menorca. Un estudi arqueoastronòmic" (1995), localitzaren només una façana còncava que actualment estaria integrada dins una paret seca. Mascaró, a "Las Taulas" (1983), esmenta, en canvi, un recinte en forma de ferradura i amb set pilastres, dues de les quals, de secció rectangular i bastant alçada (fins i tot més que l'assenyalada per Mascaró), creiem que poden ser les que es poden veure, enmig de la vegetació, al peu d'un talaiot molt enrunat (al sud-oest d'aquest), darrera unes altres restes, amb una pilastra o columna de més petita grandària, que potser també formaven part de l'edifici.

En l'estat actual de deteriorament de la construcció localitzada, es fa difícil saber si alguna de les columnes trobades seria la pedra-suport de la taula.

DIMENSIONS:

Pilastres (respectivament), segons Mascaró:

- **Alçades: 1,68, 1,27, 0,70, 2,04, 0,19, (?) i 1,50 m.**
- **Amplades: 1,00, 0,50, 0,55, 0,60, 0,52-0,58, 0,45 i 0,73 m.**
- **Gruixos: 0,46, 0,44, 0,40, 0,38, 0,60, 0,45 i 0,30 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: No massa lluny, per un trencall a la dreta del mateix camí, s'arriba a So N'Angladó, on hi havia una taula mig caiguda que no hem sabut localitzar.

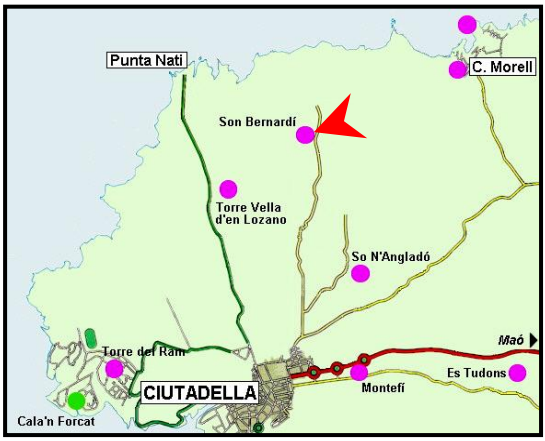

Son Bernardí

Son Catlar

Son Catlar

LOCALITZACIÓ: A la part central del poblat d'aquest nom, al qual s'arriba pel camí rural asfaltat que surt del de Ciutadella a Cala Macarella i va fins l'Arenal de Son Saura.

TERME MUNICIPAL: Ciutadella.

DESCRIPCIÓ: Té la pedra-suport trencada expressament i de la pedra-capitell només en queda algun tros.

A la seva dreta, s'aixeca un pilar monolític, unit a la pilastra central per una llosa enterrada de cantell que arriba fins a una de les dues pedres laterals més petites que la reforcen.

El recinte és de planta rectangular, amb la capçalera lleugerament absidal i la façana còncava, i té dues portes d'accés situades a banda i banda d'un cos massís quadrat que ocupa el centre d'aquesta última. El parament interior té les habituals pilastres, que en aquest cas es recolzen damunt un sòcol. Davant de la "taula", hi ha una possible cisterna, tapada amb un fragment de llosa semicircular.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada actual: 3,52 m.**
- **Amplada: 2,40-2,50 m.**
- **Gruix: 0,50-0,57 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: (?)**
- **Amplada: (?)**
- **Gruix: 0,65 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.), encara que l'edifici probablement va continuar essent utilitzat com a lloc de culte en època romana, car, en una excavació que es dugué a terme en el seu interior, aparegué un bloc de gres amb la inscripció, en caràcters llatins, LACESE.

MONUMENTS PROPERS: El poblat és el més important del sector occidental de l'illa, i un dels més grans d'aquesta.

El que crida més l'atenció d'ell són les seves molt ben conservades muralles, en les quals resulta senzill distingir torres, bastions, portes i casamates. La "taula" amb el seu recinte, les restes de quatre talaiots, adossats a la murada, i d'algunes cases, així com una cova situada extramurs, completen el jaciment.

En el petit camp que hi ha entre el poblat i la carretera a l'Arenal de Son Saura, es localitza un "hipogeu de planta allargada" d'època pretalaiòtica.

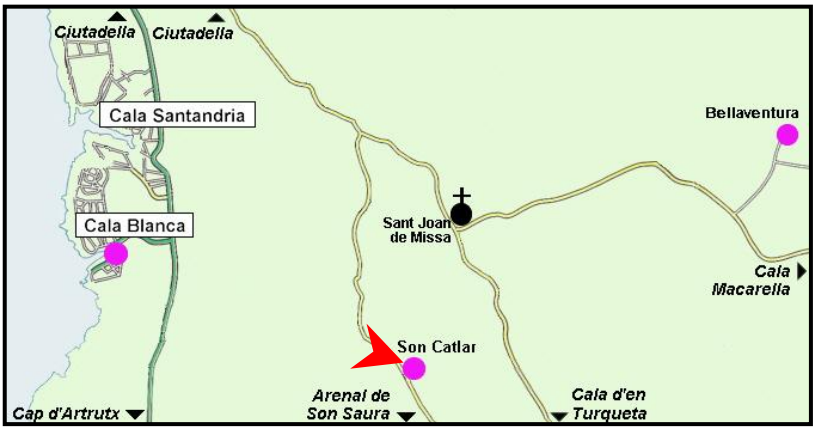

Son Rotger

LOCALITZACIÓ: Entre el talaiot i un bouer del "lloc" amb aquest nom, prop del camí de "Sant Vicent", que comença a l'esquerra i just uns metres abans d'entrar a la urbanització de Cala'n Porter anant cap aquesta per la carretera (Me-12) que hi porta des de Maó (agafeu el camí, recorreu uns 100 m fins al bouer i fiqueu-vos dins la vegetació que hi ha darrera seu).

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: Peu amb profundes incisions verticals a la cara posterior, i sembla que violentament escapçat, dins del recinte de taula més petit dels coneguts. De la pedra-capitell no se'n sap res.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 1,70 m.**
- **Amplada: 1,45 m.**
- **Gruix: 0,30 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: La taula de "Torralbenc Vell", a l'altra costat de la carretera, a uns centenars de metres en direcció a Maó. La necròpolis d'hipogeus i el reducte de "Cala's Coves" també són força a prop.

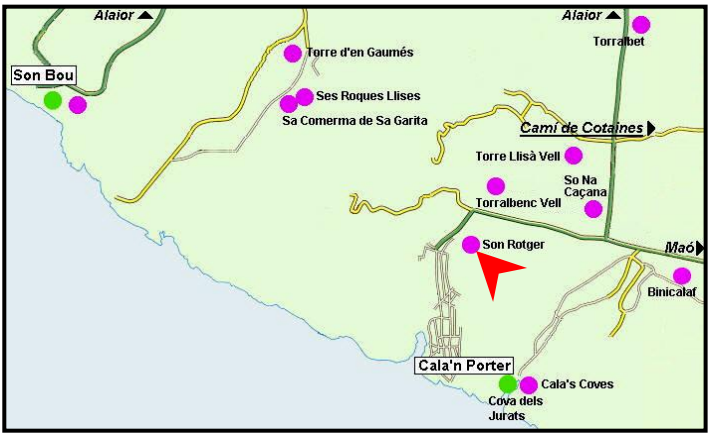

Son Rotger

Talatí de Dalt

Talatí de Dalt

LOCALITZACIÓ: Prop del "Camí de Cotaines", estreta via asfaltada que s'inicia a la carretera Alaior-Cala'n Porter i entronca amb la de Maó a Ciutadella prop de l'encreuament d'aquesta amb la que mena a l'Aeroport de Menorca (Me-14).

La manera més ràpida d'anar-hi és agafar l'esmentada carretera Maó-Ciutadella (Me-1), en direcció a aquesta última localitat, i, posteriorment, desviar-se a l'esquerra pel primer camí asfaltat que es troba després de l'encreuament de la carretera que du a l'aeroport.

TERME MUNICIPAL: Maó.

DESCRIPCIÓ: Exemplar ben conservat que presenta la particularitat que el pilar exempt que sovint es troba a prop ha caigut i ha quedat recolzat en la pedra-capitell.

La pedra-suport és més estreta per baix que per dalt i no presenta cap nervi a la cara posterior.

La pedra-capitell és un bloc amb forma de tronc de piràmide invertit encaixat a la pedra-suport mitjançant un rebaix.

El pilar caigut, de secció rectangular, que es recolza en la pedra-capitell està unit a la taula per la base mitjançant un bloc rectangular.

El recinte té planta de ferradura amb la façana còncava. Al centre d'aquesta s'obra la porta, amb un esglaó. Les parets tenen diverses pilastres adossades. A l'angle nord-est, sota la construcció, es troba una sala hipòstila formada per una coberta polilítica sostinguda per una columna i un pilar.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 3,00 m.**
- **Amplada: 2,60-2,70 m.**
- **Gruix: 0,55-0,60 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 3,80-4,00 m.**
- **Amplada: 1,38-1,50 m.**
- **Gruix: 0,65 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: Al voltant d'un petit talaiot de planta ovalada, marcadament troncocònic i encimbellat en una petita prominència del terreny, es localitzen diverses construccions entre les quals destaquen el recinte de la "taula" i la "sala hipòstila" descrits i algunes cases una mica enfonsades en el terreny i força ben conservades.

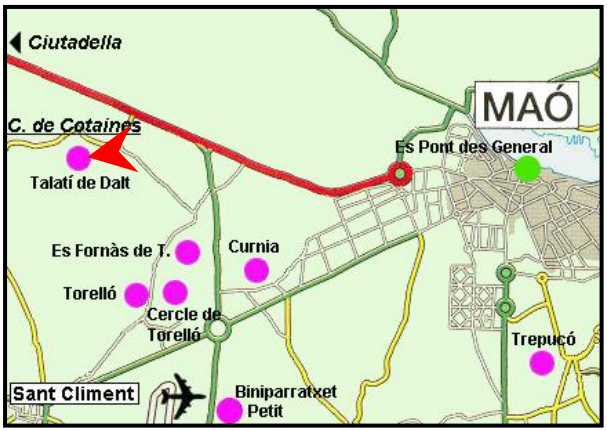

Torralba

LOCALITZACIÓ: La taula de "Torralba d'en Salord" és a 2,9 km d'Alaior per la carretera que des d'aquesta població porta a Cala'n Porter, al costat mateix d'aquesta via, a la banda dreta en direcció a l'esmentada cala.

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: Exemplar típic de taula en molt bon estat de conservació. La pedra-suport, clavada en la roca mitjançant un solc, és lleugerament més estreta per la banda inferior que per la superior i presenta un marcat nervi vertical en la cara posterior. La pedra-capitell, amb forma de tronc de piràmide invertit, està encaixada a la pedra-suport mitjançant el conegut rebaix rectangular.

A l'esquerra del monument és pot contemplar un pilar de petites dimensions amb un petit peu d'altar adossat a la cara frontal. Al seu costat, els excavadors van trobar una figureta d'un brau, de bronze, i dues terracotes púniques que representen a la deessa Tanit.

L'edifici que envolta la "taula" té una planta amb la característica forma de ferradura, i la porta, que té un esglaó, s'obra sobre el costat rectilini. Les parets presenten diversos nínxols i també pilars monolítics més o menys adossats que defineixen una mena d'estructura polilobular.

Hi ha restes de fogueres davant mateix de la taula i als costats est i nord-est.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 4,30 m.**
- **Amplada: 2,39-2,50 m.**
- **Gruix: 0,41-0,60 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 3,70-3,80 m.**
- **Amplada: 1,05-1,20 m.**
- **Gruix: 0,70 m.**

CRONOLOGIA: Les excavacions portades a terme fa uns 25 anys (1974-1982) per M. Fernández-Miranda i W. Waldren a l'interior del recinte van donar quatre nivells d'ocupació:

- ***Nivell I*: poblament medieval datat al voltant de la conquesta de l'illa per Alfons III (1286 d.C.)**
- ***Nivell II*: època romana imperial.**
- ***Nivells III i IV*: poblament talaiòtic -amb una dates radiocarbòniques calibrades del 997, 994, 866, 470, 255 i 228 a.C., obtingudes de carbons i d'ossos d'animals, que indiquen un ús més o menys continuat de l'edifici des del Talaiòtic II (1000-800 a.C.) al IV (450-123 a.C.)-.**

MONUMENTS PROPERS: El nucli urbà del qual formava part era, sens dubte, un gran poblat, com ho demostren les nombroses construccions conservades: un "talaiot" de planta circular encimbellat, sembla, en una plataforma artificial, les restes d'un altre, la "taula", una "sala hipòstila", diversos "hipogeus", entre ells un amb pati, etc. Dintre del mateix recinte, gestionat avui per la "Fundació Illes Balears", es troben també les restes, molt malmeses, d'una antiga ermita, la qual cosa demostra una llarga ocupació de l'assentament. No massa lluny, es troba el pou de "Na Patarrà", que era el que devia subministrar l'aigua al poblat.

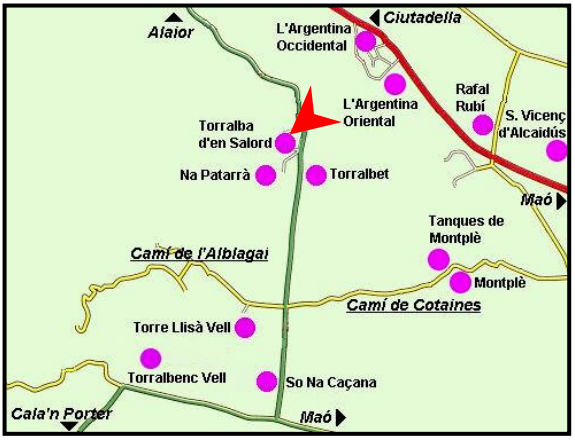
Alaior
Ciutadella
L'Argentina Occidental
L'Argentina Oriental
Rafal Rubí
S. Vicenç d'Alcaidús
Torralba d'en Salord
Na Patarrà
Torralbet
Maó
Tanques de Montplè
Camí de l'Albiagai
Montplè
Camí de Cotaines
Torre Llisà Vell
Torralbenc Vell
So Na Caçana
Cala'n Porter
Maó

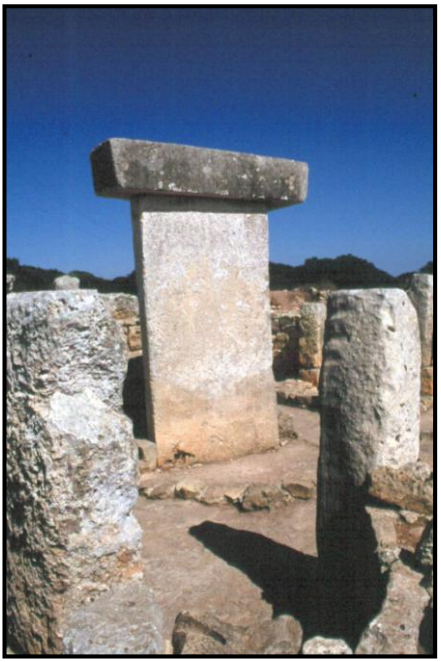

Torralba d'en Salord

Torralbenc Vell

LOCALITZACIÓ: Enmig de la vegetació, prop del bouer que hi ha a l'extrem sud de les cases del lloc, al qual s'arriba per un camí asfaltat que trobem a la dreta de la carretera Maó-Cala'n Porter (Me-12) molt a prop del seu km 10.

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: El recinte, de façana còncava, es troba mig enterrat pel pedregam, però conserva un bonic peu de taula sense nervi posterior. De la pedra-capitell no hi ha cap rastre.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,57 m.**
- **Amplada: 1,24-1,32 m.**
- **Gruix: 0,40-0,47 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: A l'altra banda de la carretera esmentada i una mica més a prop, encara, de Cala'n Porter (tot just a la seva entrada), hi ha les restes del poblat de "Son Rotger", entre les quals destaquen un talaiot (clarament visible) i una taula amb el seu recinte (mig amagats per la vegetació). La necròpolis d'hipogeus i el reducte de "Cala's Coves" tampoc són massa lluny.

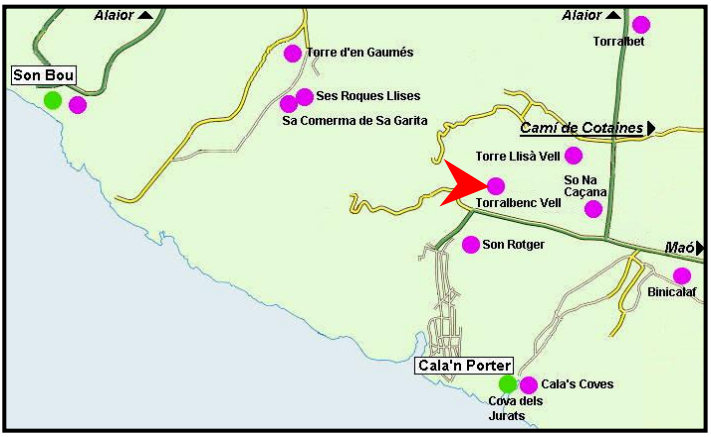

Torralbenc Vell

Torre d'en Gaumés

Torre d'en Gaumés

LOCALITZACIÓ: Es troba als peus del talaiot central, a la part alta del poblat, al qual s'arriba per un trencall ben senyalitzat que hi ha a l'esquerra de la carretera Alaior-Son Bou, a meitat de trajecte entre aquests dos punts.

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: El seu recinte està força ben conservat, encara que en els últims temps hem vist com la paret oriental començava a caure. La "taula", en canvi, té la pedra-suport trencada i la pedra-capitell, que tenia un rebaix per a ser encaixada en la pilastra, va ser reutilitzada en època romana com a sarcòfag, per la qual cosa el rebaix és més profund del que és habitual.

L'edifici (el recinte) que envolta el monument és de planta en forma de ferradura i façana còncava, i s'hi accedeix des d'aquesta per uns esglaons que menen a una porta amb dos pilars monolítics com a brancals, pilars que, segons notícies antigues, suportaven una llinda. L'interior es troba dividit en dues zones, la d'entrada, amb la "taula", i l'absis, essent l'estructura del parament intern el que marca la diferència, car

en el primer cas és de lloses posades de cantell i pilars amb capitells plans d'una certa grandària, mentre que a l'absis està format per pilastres monolítiques, damunt un sòcol, i un mur de pedres petites.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada actual: 1,95 m.**
- **Amplada: 1,50-1,60 m.**
- **Gruix: 0,40 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 2,32-2,50 m.**
- **Amplada: 1,18-1,25 m.**
- **Gruix: 0,65 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C), ja que sembla que una figureta de bronze que representa el déu egipci Imhotep i que va ser trobada en el recinte ha de ser datada com del segle VII a.C., encara que és possible que arribés a l'illa un cert temps després de la seva fosa.

MONUMENTS PROPERS: El poblat està organitzat al voltant de tres "talaiots" disposats d'est a oest dalt d'un petit turó que domina la contrada. Als peus del talaiot central, el més gros de tots, és on es troba el recinte de la "taula", amb la seva façana mirant al sud. A la part baixa, també al sud, sembla que és on es concentren el major nombre de construccions, entre les quals destaquen diverses "sales hipòstiles", algunes cases circulars i un complex "sistema de recollida d'aigua" que va reaprofitar un antic "hipogeu" pretalaiòtic. Alguns portals, de diverses línies de murades (cada una d'elles corresponent, probablement, a una etapa diferent de creixement de la població), uns quants hipogeus dispersos i unes quantes cases més, recentment excavades i situades a la banda nord, completen les restes del que probablement va ésser el nucli de població talaiòtic més gran de l'illa.

Molt a prop es troba també el "sepulcre megalític" de "Ses Roques Llises" i el complex de "Sa Comerma de Sa Garita".

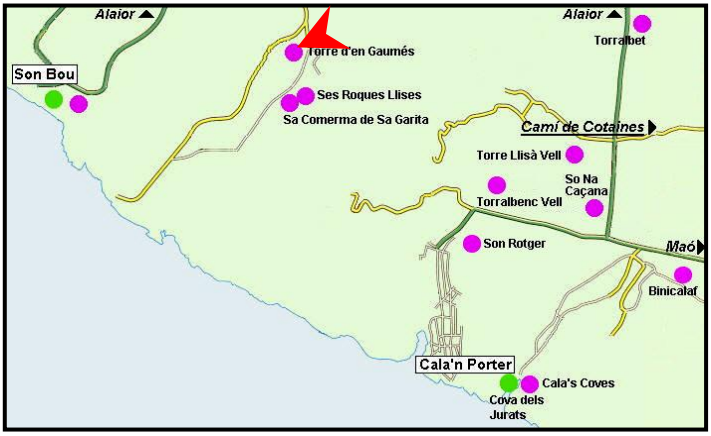
Alaior
Alaior
Torralbet
Son Bou
Torre d'en Gaumés
Ses Roques Llises
Sa Comerma de Sa Garita
Camí de Cotaines
Torre Llisà Vell
So Na Caçana
Torralbenc Vell
Son Rotger
Maó
Binicalaf
Cala'n Porter
Cala's Coves
Cova dels Jurats

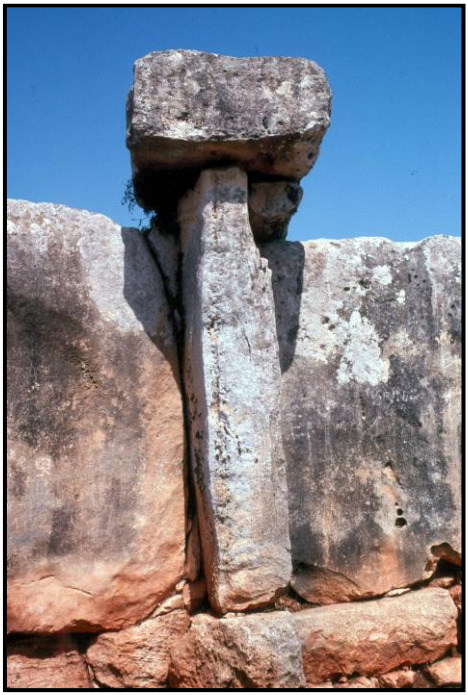

Torre Llafuda
(pilastra del recinte de la taula)

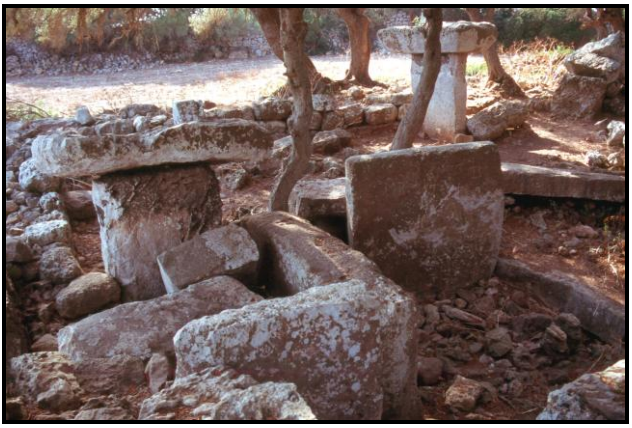

Torre Llafuda

LOCALITZACIÓ: A uns centenars de metres darrera la casa de Son Sintes, a la qual s'arriba per un trencall que surt de l'esquerra de la carretera Maó-Ciutadella (Me-1) uns 300 m més enllà del quilòmetre 37 (en direcció a aquella última localitat).

TERME MUNICIPAL: Ciutadella.

DESCRIPCIÓ: Caiguda i trencada. De la pedra-suport, se'n poden veure dos trossos, i tot fa pensar que estava reforçada amb una pilastra, també caiguda, adossada a la cara posterior. La pedra-capitell té forma lleugerament troncopiramidal.

A prop, i formant part del mateix edifici, es troba una pilastra amb capitell que molta gent interpreta com una taula, però que només és part del recinte (de tota manera, es tracta d'un conjunt gairebé tan gros com el d'una taula, o fins i tot més).

L'edificació probablement era de planta en forma absidal, però l'esfondrament, al damunt, del monument contigu fa impossible assegurar-ho.

Tot el jaciment es troba dintre d'un petit bosc.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 3,86 m.**
- **Amplada: 2,00-2,10 m.**
- **Gruix: 0,35 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 2,68-2,76 m.**
- **Amplada: 1,36-1,46 m.**
- **Gruix: 0,62 m.**

CRONOLOGIA: **Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.**

MONUMENTS PROPERS: **Com acostuma a ser habitual, el monument es troba dins d'un poblat, molt cobert per la vegetació, en el qual destaquen, a més del recinte descrit, un "talaiot" i unes "murades" força ben conservades en les quals es distingeixen alguns bastions i portes. A prop del començament del corriol que dóna accés al jaciment (fora del pàrquing, al costat del camí que hi ha a l'oest), es troba un gran "hipogeu" reutilitzat com a estable.**

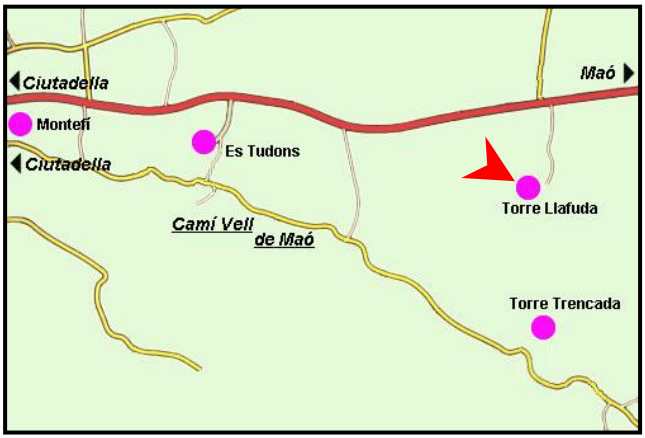

Torre Llisà Vell

LOCALITZACIÓ: Es troba prop de la casa coneguda amb aquest nom, a la qual s'arriba agafant un trencall ("Camí de l'Alblagai") que hi ha a la dreta de la carretera Alaior-Cala'n Porter davant per davant del "Camí de Cotaines". El camí de la casa és el primer no asfaltat que surt de l'esquerra d'aquest trencall, i la taula és a uns 150 m de l'edifici.

TERME MUNICIPAL: Alaior.

DESCRIPCIÓ: En bon estat de conservació, presenta la particularitat d'estar envoltada per un recinte de pedra seca que no és l'original, però dintre de les parets del qual es troben els elements del recinte de taula primitiu.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,60 m.**
- **Amplada: 1,65 m.**
- **Gruix: 0,55-0,60 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 3,25-3,45 m.**
- **Amplada: 2,00-2,10 m.**
- **Gruix: 0,50 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: Darrera del recinte, es pot veure un gran talaiot mig cobert per la vegetació; més a prop del camí asfaltat, se'n veu un altre; i, entre ambdós, es localitza alguna construcció en estat ruïnós.

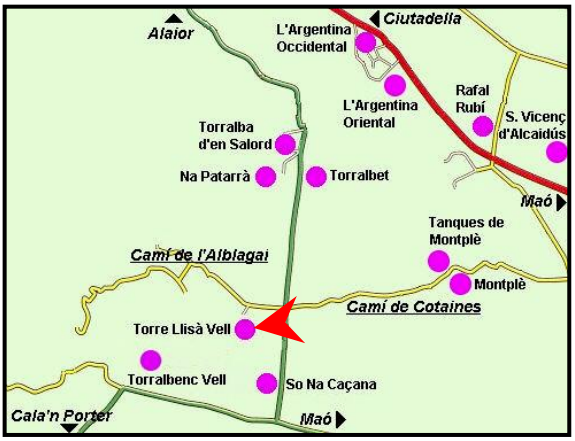

Torre Llisà Vell

Torre Trencada

Torre Trencada

LOCALITZACIÓ: Prop del "Camí Vell de Maó", a 6,9 km de Ciutadella i a tocar de la casa de "Torre Trencada". S'hi pot arribar agafant l'esmentat "Camí" a Ciutadella o bé, per l'actual carretera de Ciutadella a Maó (Me-1), girant a la dreta pel primer trencall asfaltat que es troba després del pàrquing de la "Naveta d'Es Tudons", un trencall que empalma amb el "Camí" uns dos quilòmetres més enllà (quan hi arribem, girarem a l'esquerra i recorrerem 3,4 km fins al pàrquing de "Torre Trencada", d'on surt el corriol que du al monument).

TERME MUNICIPAL: Ciutadella.

DESCRIPCIÓ: Aixecada amb un tipus de pedra clarament diferent al de les altres taules que es mantenen dempeus (és més llis i amb molts clotets de petita grandària), la pedra-suport està partida horitzontalment i té adossada una pilastra amb capitell a la cara posterior per tal d'ajudar-la a suportar la pedra-capitell. Aquesta té forma de tronc de piràmide invertit i queda encaixada en la de suport mitjançant un rebaix treballat de la cara inferior.

El recinte de la taula està molt malmès, però sembla que tenia la típica planta de ferradura amb la façana lleugerament còncava. El parament exterior de la façana és de pedres en vertical sobre les quals se'n veuen d'altres, més petites, col·locades horitzontalment. També hi ha alguna pilastra.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,70-2,75 m.**
- **Amplada: 1,90-2,00 m.**
- **Gruix: 0,42-0,60 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 3,10 m.**
- **Amplada: 1,65 m.**
- **Gruix: 0,45 m.**

Pilastra adossada:

- **Alçada: 2,50 m.**
- **Amplada: 0,60 m.**
- **Gruix: 0,30 m.**

Capitell de la pilastra:

- **Alçada: 0,20 m.**
- **Amplada: 0,80 m.**
- **Gruix: 0,38 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: Un "talaiot" en no massa bon estat de conservació, la "taula", una "sala hipòstila", una possible "cisterna" i les probables restes d'una casa són el més destacable del poblat, en el qual són també de remarcar una sèrie de tombes antropomorfes excavades en la roca.

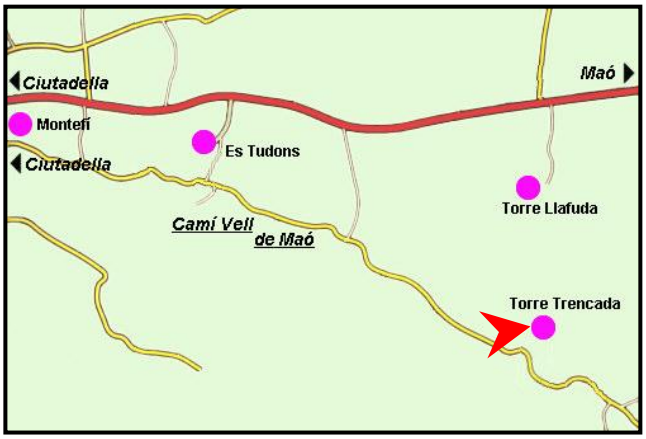

Torre Vella

LOCALITZACIÓ: Entre les runes d'un gran poblat gens estudiat, el de "Torre Vella d'en Lozano", que es troba a uns 2 km de Ciutadella per la carretera (camí rural Cf-5) que porta a Punta Nati, entre els "llocs" de "Torre Nova d'en Lozano" i "S'Hort d'en Vigo".

TERME MUNICIPAL: Ciutadella.

DESCRIPCIÓ: Molt malmesa. La pedra-suport està trencada i es troba molt erosionada. Res no se'n sap de la pedra-capitell, que podria ser alguna de les moltes lloses que hi ha pels voltants. I del recinte només s'endevinen alguns sectors i pedres aïllades.

No deixa d'ésser curiós el caneló vertical, de secció semicircular, amb 22,5 cm d'amplada i 5 de fons, que es veu a la cara anterior de la pedra-suport, a uns 30 cm de l'aresta esquerra, encara que res no fa suposar que sigui necessàriament contemporani de la construcció original del monument.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 2,67 m.**
- **Amplada: 1,37 m.**
- **Gruix: 0,45 m.**

CRONOLOGIA: **Talaiòtic III (800-450 a.C.)** <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: **"Torre Vella d'en Lozano" és un gran camp de talaiots, alguns molt ben conservats, entre els que en destaca un (el més proper a la casa de "Torre Nova d'en Lozano") que conserva intacta la seva estructura interior, la qual cosa permet accedir-hi (això fa que s'utilitzi com a refugi per al bestiar). Pels voltants hi ha gran quantitat de runes, entre les quals observem algunes pilastres més o menys aïllades i la "taula" descrita.**

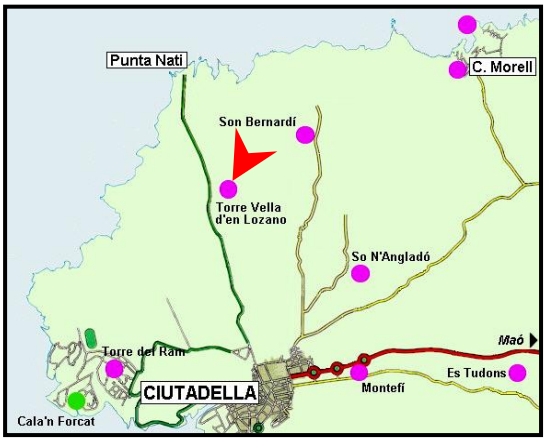

Trepucó

LOCALITZACIÓ: En un poblat situat prop de la carretera de Maó a Sant Lluís (Me-8), darrera un club de tennis que es troba a uns 2 km de la primera d'aquestes poblacions.

TERME MUNICIPAL: Maó.

DESCRIPCIÓ: La pedra-suport és de forma rectangular i està reforçada, per la seva cara posterior, amb una lletja estructura de formigó.

La pedra-capitell és un tronc de piràmide invertit.

El recinte té planta en forma de ferradura amb façana còncava i pilastres monolítiques adossades a les parets. El seu estat de destrucció és notori.

DIMENSIONS:

Pedra-suport:

- **Alçada: 4,20 m.**
- **Amplada: 2,75 m.**
- **Gruix: 0,40 m.**

Pedra-capitell:

- **Llargada: 3,45-3,65 m.**
- **Amplada: 1,50-1,60 m.**
- **Gruix: 0,60 m.**

CRONOLOGIA: Talaiòtic III (800-450 a.C.) <*v. Bellaventura*>.

MONUMENTS PROPERS: Al voltant d'un gran "talaiot" central de 26,00 m de diàmetre i planta globular, reutilitzat en el segle XVIII com a base d'una bateria, es veuen diverses construccions entre les quals destaca el recinte de la "taula" que acabem de descriure i un altre talaiot, més petit (16,00-18,40 m de diàmetre), amb tota una sèrie de cases, excavades no fa massa, als seus peus.

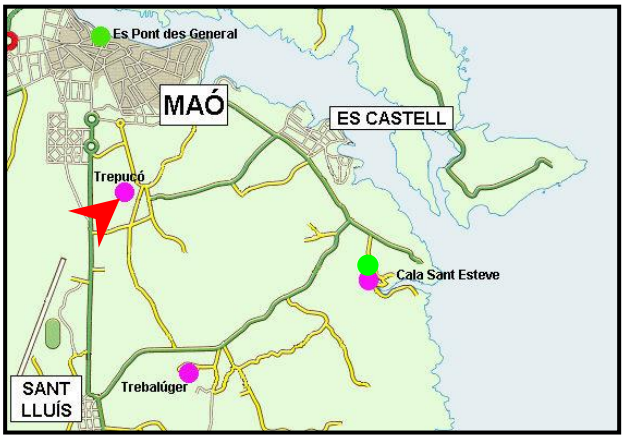

Trepucó

Torralba

Bibliografia

ARGUIMBAU BAGUR, Ll. (2002): *Anàlisi de la inscripció gravada al peu de la taula de Binicodrell Nou. El seu significat i possible origen*. Associació d'Amics del Poblat de Son Catlar. Ciutadella.

ARRIBAS PALAU, A. (1988): *El megalitisme a les Illes Balears* dins de *La Corona d'Aragó. El misteri de les grans pedres*. Barcelona-Zaragoza.

FERNÁNDEZ-MIRANDA, M. (1981): *Taulas de Menorca*. "Revista de Arqueología", 4. Madrid, Febrero 1981.

GARRIDO, C. (1998): *Arqueoguía de Cataluña y Baleares*. Ed. Planeta. Barcelona.

GARRIDO, C. y otros (1997): *Guía del Patrimonio Cultural. Recorridos Culturales de las Islas Baleares*. Edicions de Turisme Cultural. Illes Balears.

GORNÉS HACHERO, J.S. (1997): *Reflexiones en torno al simbolismo tauromorfo en la prehistoria de Menorca*. "Meloussa", 4. Maó.

GORNÉS, J.S. (2003): *Torralba d'en Salort. Alaior, Menorca*. "Patrimonio Histórico de Menorca. Guías e Itinerarios", 1. Arqueomenorca. Ciutadella.

GUAL CERDÓ, J.M. i PLANTALAMOR MASSANET, Ll. (1997): *La taula de Binissafullet*. "Meloussa", 4. Maó.

HOCHSIEDER, P. i KNÖSEL, D. (1995): *Les Taules de Menorca. Un estudi arqueoastronòmic*. "Treballs del Museu de Menorca", 14. Govern Balear. Maó.

HOSKIN, M. & WALDREN, W. (1988): *Taulas and talayots*. Cambridge.

IBÁÑEZ ORTS, V. y FERRER RIBES, F. (1998): *Taulas de Menorca. Análisis geométrico*. "Revista de Arqueología", 209. Madrid, Septiembre de 1998.

IBÁÑEZ ORTS, V. (2001): *Análisis geométrico de la piedra capitel de las "taulas" de Menorca*. "Revista de Menorca", 85 (I). Maó, gener-juny del 2001.

MASCARÓ PASARIUS, J. (1983): *Las taulas*.

MURRAY, M.A. (1934): *Cambridge Excavations In Minorca. Sa Torreta*. London.

ORFILA PONS, M. i TALTAVULL FEMENÍAS, E. (1996): *Guia arqueològica de Menorca*. Maó.

PERICOT GARCÍA, L. (1975): *Las islas Baleares en los tiempos prehistóricos*. Barcelona.

PLANTALAMOR MASSANET, Ll. (1991): *L'Arquitectura prehistòrica i protohistòrica de Menorca i el seu marc cultural*. "Treballs del Museu de Menorca", 12. Maó.

PLANTALAMOR MASSANET, Ll. (1997): *Ubicació topogràfica de les taules i els santuaris menorquins. El seu significat econòmic i social*. "Meloussa", 4. Maó.

PLANTALAMOR i MASSANET, Ll. i altres (1979): *Arqueologia* dins de l'*Enciclopèdia de Menorca*. Obra Cultural de Menorca. Maó.

PLANTALAMOR, Ll. i RITA, Ma.C. (1988): *Guia arqueològica del poblat talaiòtic de Trepucó*. Maó.

PLANTALAMOR MASSANET, Ll. i VAN STRYDONCK, M. (1997): *La cronologia de la prehistòria de Menorca: noves datacions de ^{14}C*. "Treballs del Museu de Menorca", 20. Govern Balear. Maó.

***Prehistoria* (1974): *Prehistoria y Arqueología de las Islas Baleares*. "VI Symposium de Prehistoria Peninsular". Instituto de Arqueología y Prehistoria. Universidad de Barcelona - Caja de Ahorros y Monte de Piedad de las Baleares. Barcelona.**

Torre Llisà Vell

Torre d'en Gaumés

Internet

L'Arqueologia de Menorca:
http://www.menorcaweb.net/arqueologia
http://menorca.cjb.net

Talatí:
http://www.menorcaweb.net/talati
http://talati.cjb.net

Son Catlar:
http://www.menorcaweb.net/soncatlar
http://soncatlar.cjb.net

Arqueo-Balear:
http://perso.wanadoo.es/chanches

Talayots.com:
http://www.talayots.com

Torre Trencada

Índex

Taules ***3***
Bellaventura ***5***
Binicodrell Nou ***9***
Binimassó ***11***
Binissafullet Nou ***15***
Sa Comerma de Sa Garita ***17***
Sant Agustí Vell ***19***
Sa Torreta de Tramuntana ***23***
So Na Caçana Est ***25***
So Na Caçana Oest ***27***
Son Bernardí ***31***
Son Catlar ***35***
Son Rotger ***37***
Talatí de Dalt ***41***
Torralba d'en Salord ***43***
Torralbenc Vell ***47***
Torre d'en Gaumés ***51***
Torre Llafuda ***55***
Torre Llisà Vell ***57***
Torre Trencada ***61***
Torre Vella d'en Lozano ***63***
Trepucó ***65***
Bibliografia ***68***
Internet ***70***